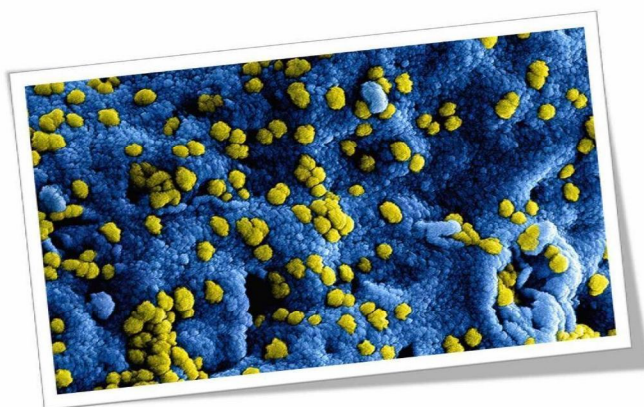




# COVID-19 SCENARIO-update

Versie 1 juni 2020



sectie scenario's, plannen en handelingsprotocollen **LOT-C**

## Inhoud

Leeswijzer.....	3
Inleiding.....	4
Aanpak .....	5
1.0 Overzicht van factoren.....	6
2.0 Integratie.....	8
3.0 Vier mogelijke toestanden eind 2020.....	9
4.0 Reflectie: Terugkijken om vooruit te kijken.....	11
5.0 Implicaties.....	13
BIJLAGE I – Uitwerking factoren.....	15
1. Virus .....	16
2. Zorg .....	18
3. Vitale Infrastructuur.....	20
4. Continuïteit van bestuur .....	22
5. Openbare orde en Veiligheid.....	24
6. Burgerschap .....	28
7. Economie .....	30
8. Destabilisering (niet) statelijke actoren.....	34
BIJLAGE II – Stappenplan Regionaal/lokaal scenario.....	37

## Leeswijzer

Na de algemene inleiding volgt een korte beschrijving van onze aanpak om te komen tot de herziening van de basis-scenario's en de 8+2 factoren die hierop van invloed zijn.

**Hoofdstuk 1** brengt op één pagina alle factoren en hun voorzienbare bandbreedte samen voor de voorzienbare ontwikkelingen in komende 6 maanden. Bijlage I geeft hiervoor de onderbouwing.

**Hoofdstuk 2** geeft op één pagina het resulterende "venster" dat ontstaat binnen het assenkruis van de basis-scenario's, door het samenbrengen van alle voorzienbare ontwikkelingen voor alle factoren.

**Hoofdstuk 3** geeft een nadere beschrijving van de hoekpunten van het "venster" binnen het assenkruis waar de voorzienbare ontwikkelingen zich de komende 6 maanden kunnen afspelen.

**Hoofdstuk 4** beschrijft een reflectie op de resultaten en specifieke aandachtspunten.

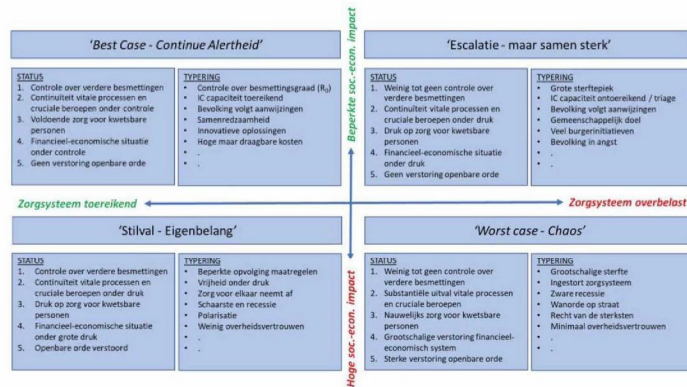
**Hoofdstuk 5** beschrijft de implicaties van het nu bepaalde "venster" binnen het assenkruis van de scenario's en helpt de verkregen inzichten om te zetten in beleid en actie.

**Bijlage I** geeft per factor een gedetailleerde uitwerking van de bepaling van de bandbreedte die binnen 6 maanden te verwachten is. Ook wordt aangegeven welke andere factoren een relatie hebben met deze factor en welke positieve en/of negatieve effecten er kunnen optreden. Vervolgens wordt kort beschreven hoe een beweging richting de gewenste toestand en de ongewenste toestand er uit ziet en er wordt afgesloten met aanbevelingen voor het te volgen beleid.

**Bijlage II** bevat handvatten worden om de door LOT-C gebruikte systematiek ook toe te kunnen passen op regionaal en lokaal niveau. Door deze uitwerkingen vervolgens te spiegelen aan andere lokale, regionale of deze landelijke uitwerking, ontstaat een basis om over de geconstateerde verschillen in gesprek te gaan. Hopelijk biedt dit kansen om zoveel mogelijk als "één overheid" op te treden en de verkregen inzichten nog verder te verdiepen en te delen.

## Inleiding

Het landelijke operationeel team corona (LOT-C) ontwikkelt basisscenario's die LOCC-N, de veiligheidsregio's en andere partners helpen bij preparatie, beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming in een onzekere tijd. De onderstaande scenario's zijn eind maart 2020 opgeleverd en bieden de mogelijkheid om op alle bestuurlijke en operationele niveaus de zelfde taal te spreken en gebruik te maken van de zelfde 10-beïnvloedingsfactoren.



Figuur 1 LOT-C scenario's 26 maart

### X-AS: Zorgsysteem toereikend - zorgsysteem overbelast

Het **zorgsysteem** wordt breed opgevat: cure en care. Het zorgsysteem is toereikend als de capaciteit voldoende is voor de zorgvraag. Het zorgsysteem is ontoereikend als de vraag groter is dan de capaciteit, met onvoldoende zorg of onnodig sterven tot gevolg. De X-as adresseert thema's als:

- > Controle over de verdere verspreiding en besmetting
- > Continuïteit van de zorg met specifiek aandacht voor kwetsbare personen

### Y-AS: Beperkte sociaaleconomische impact – Hoge sociaaleconomische impact

Hier wordt de mogelijke impact op zaken als sociale cohesie, economie, financiën, (psychisch) welzijn, dagelijks leven voor burgers en openbare orde weergegeven. De Y-as adresseert thema's als:

- > Continuïteit van vitale processen en cruciale beroepen
- > Financieel-economische situatie
- > Openbare orde en maatschappelijke impact

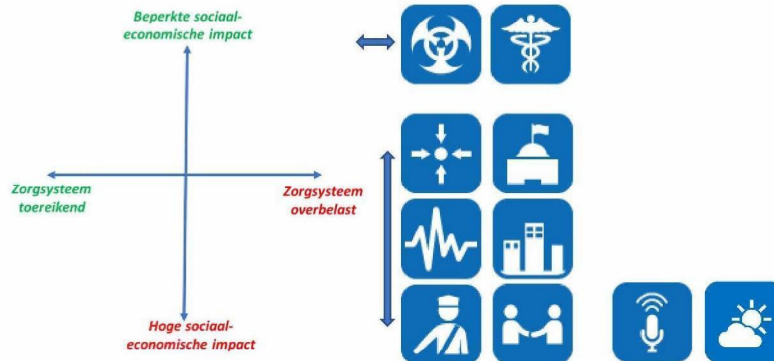
Sinds eind maart 2020 is ons beeld van de huidige crisis sterk verbeterd. We hebben scherper inzicht in de effectiviteit van maatregelen, ons vermogen om diverse capaciteiten op te schalen, de reacties van de bevolking en vele andere factoren. Dit maakt vervolg stappen mogelijk en wenselijk:

- Beter duiden van de huidige en mogelijke toestanden van factoren
- Reduceren van onzekerheid in mogelijke toekomstige toestanden
- Verdiepen van mogelijke toekomstige risico's
- Beter inzichtelijk maken van afhankelijkheden tussen de factoren die van invloed zijn

De update van deze scenario's is 'generiek' voor Nederland geschreven met een scope van 6 maanden vooruit, dus tot eind 2020. Wij (h)erkennen regionale verschillen en dus biedt dit document de mogelijkheid en handvaten om deze scenario's te vertalen naar de eigen specifieke lokale of regionale situatie. Dit biedt ruimte voor het in beeld brengen van lokale en regionale problematiek, demografie, politieke afwegingen en ook een herleidbare eigen weg van de 10 onderliggende factoren, hetgeen heldere communicatie over deze verschillen mogelijk maakt.

## Aanpak

De basis-scenario's zijn ontwikkeld aan de hand van twee assen en 8(+2) factoren.



LOT-C sectie scenario's, plannen en handelingsprotocollen (hierna sectie 3), bestaande uit afgevaardigden uit veiligheidsregio's, Politie, LOCC, Rode Kruis, TNO en andere organisaties, heeft medio mei 2020 een update van de scenario's uitgevoerd. Daarvoor is bij een brede groep experts input verzameld aan de hand van de scenariofactoren. Daarnaast zijn producten van binnen en buiten het LOT-C gebruikt, bijvoorbeeld analyses van het RIVM, SCP en CPB.

Op basis hiervan is de concept versie van de update opgesteld. Ter validatie is deze voorgelegd aan de experts die input hebben geleverd en aan een groep senior veiligheid- en crisismanagement-experts. Vervolgens is het resultaat besproken met afgevaardigden van de veiligheidsregio's.

Hieronder staan de 8+2 factoren kort toegelicht. Factor 9 en 10 hebben geen update ondergaan omdat deze onveranderd van toepassing zijn ten opzichte van de beschrijving van eind maart.

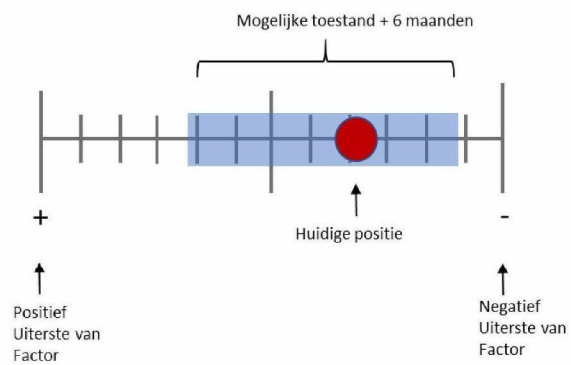
	FACTOR	Toelichting
X-as	1. Virus	Verspreiding en beheersing van het virus
	2. Zorg	Functioneren COVID en niet COVID zorg
Y-as	3. Vitale infrastructuur	Continuïteit van de vitale infrastructuur
	4. Continuïteit van bestuur	Continuïteit van en vertrouwen in het bestuur en overheid
	5. Openbare orde & Veiligheid	Continuïteit hulpdiensten en waarborging objectieve veiligheid
	6. Burgerschap	Psychosociale en gedragsaspecten van bevolking: bijv. Cohesie, veerkracht, naleving
	7. Economie	Economische impact op het bedrijfsleven en bevolking
	8. Destabilisering (niet) statelijke actoren	Ongewenste beïnvloeding vanuit niet legitieme actoren
	9. Communicatie & Media	Versterking van andere effecten door 'de wet van Pleuris'
	10. Meteo, evenementen, incidenten	Invloed van ..

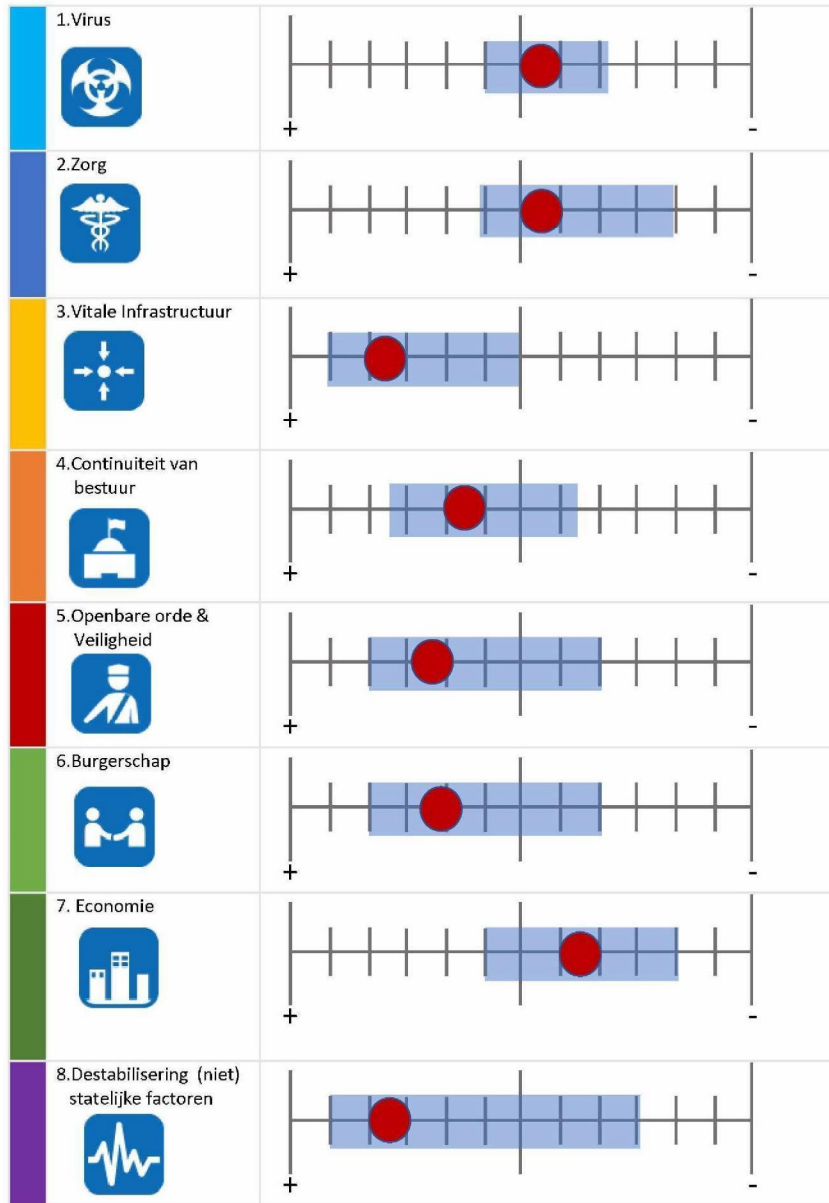
## 1.0 Overzicht van factoren

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de factoren uitgewerkt.

Hierbij wordt er telkens aandacht besteedt aan de volgende punten:

- Rode cirkel: Huidige situatie (half mei 2020).
- Blauwe vlak: Verwachte bewegingsruimte binnen de aankomende 6 maanden  
'Kans op verbetering van de factor' vs 'Kans op verslechtering van de factor'
- Geheel links: Beschrijving van uiterst positieve/gewenste staat van de factor
- Geheel rechts: Beschrijving van uiterst negatieve/ongewenste staat van de factor

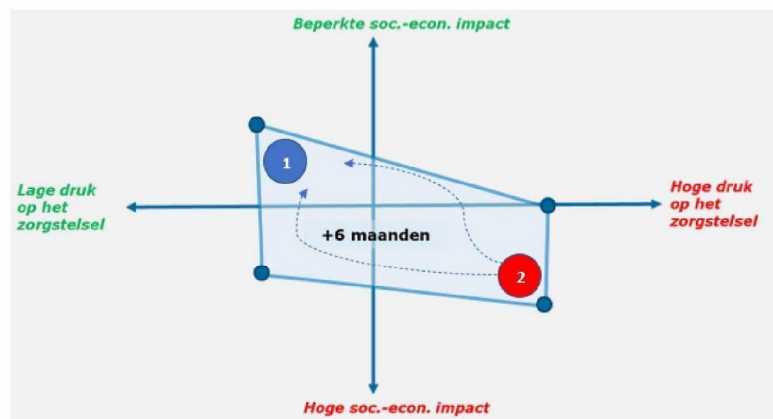




## 2.0 Integratie

Onderstaand model is een verdere aanscherping van de eind maart 2020 uitgewerkte scenario's. Let op, ook nu geeft het een denkrichting aan en betreft geen exacte wetenschap. De kracht zit in het voorzien in een gezamenlijk kader voor het bediscussiëren en toetsen van voorgenomen beleid.

Op basis van de bandbreedte van de factoren geeft het blauwe venster geeft de aan waarbinnen wij ons tot eind 2020 kunnen bewegen. Dit vlak is bepaald aan de hand van de bandbreedte in de 8+2 factoren voor de komende 6 maanden. Hiermee wordt de basis gelegd zorgt voor een gemeenschappelijk en gedeeld multidisciplinair beeld. Iedereen kijkt als het ware naar dezelfde film. De vier hoekpunten worden in het volgende hoofdstuk verder uitgewerkt.



Figuur 2 Prognose situatie +6 maanden

Op basis de huidige analyse van de factoren (en kennis) bevinden we ons ergens in het blauw gearceerde venster. Afhankelijk van de ontwikkeling van de eerder genoemde factoren zal de accent in één van de vier kwadranten liggen. Valt het mee dan zitten we in het kwadrant met de blauwe cirkel 1, valt het tegen dan zitten we voornamelijk in het kwadrant met de rode cirkel 2.

Elk kwadrant heeft een eigen dynamiek en prioritering van maatregelen. Om als nationale, regionale of gemeentelijke overheid te kunnen sturen op een zo gunstig mogelijke uitkomst is het zaak om maatregelen te nemen die ervoor zorgen dat we terecht gaan komen in het kwadrant links boven. Dus bij de blauwe cirkel 1.

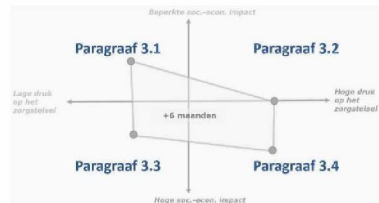
Het pad dat gekozen wordt om weg te blijven bij de rode cirkel en toe te bewegen naar de blauwe cirkel kan variëren:

- 'Onderlangs', hierbij ligt de nadruk op maatregelen die eerst de druk op het zorgstelsel aanpakken en daarna pas de economische maatregelen.
- 'Bovenlangs', hier gaat men eerst inzetten op het verbeteren van de (negatieve) economische effecten en daarna wordt de druk op het zorgstelsel beetgepakt.

Door regionale verschillen kan het zijn dat de positie in het venster per regio verschilt. Dit model zorgt er dan voor dat alle regio's in dezelfde taal spreken en zich hooguit in een andere scene van de film bevinden. Juist de discussie over deze verschillen kan enorm bijdragen aan onderling begrip en de daarmee de afstemming en heldere communicatie bevorderen.

### 3.0 Vier mogelijke toestanden eind 2020

Door de bandbreedte van de factoren in de komende 6 maanden te integreren in een vlak met hoekpunten in elk kwadrant, ontstaat een “venster” waarbinnen de gedachte ontwikkelingen zich in die periode kunnen ontwikkelen. De uiterste waarden (hoekpunten) worden in de volgende paragrafen beschreven.



#### 3.1 Beperkte sociaaleconomische impact + Zorgsysteem toereikend

In dit scenario blijft de verspreiding van het virus onder controle. De set van bestaande en nieuwe maatregelen blijkt effectief en de nadelige gevolgen in termen van sociaal economische impact van de maatregelen zijn (relatief) beperkt.

Een mogelijke tweede golf zorgt niet voor een problematische belasting van de zorg. De zorgsector kan zich herstellen en reguliere zorg kan worden hervat/gecontinueerd. Innovatieve oplossingen die het besmettingsrisico reduceren dragen bij aan het draaiend houden van de samenleving, zowel economisch als sociaal.

Er is wel sprake van economische krimp en stijgende werkloosheid maar, onder andere op basis van prognoses van de planbureaus, ook perspectief op gedeeltelijk herstel in 2021. De veerkracht onder de bevolking blijft sterk, ook op de momenten dat maatregelen weer aangescherpt moeten worden.

Gezamenlijk helpen we elkaar en in het bijzonder de kwetsbare mensen onder ons door deze moeilijke tijd heen. Hierbij zijn we in staat om meer in contact te staan met mensen die dat het meest nodig hebben, zoals ouderen en mensen met een beperking.

#### 3.2 Beperkte sociaaleconomische impact + Zorgsysteem overbelast

Ondanks de maatregelen blijkt het niet mogelijk om de verspreiding van het virus voldoende af te remmen om overbelasting van het zorgsysteem te voorkomen. Dit kan twee oorzaken hebben:

- Ten eerste kunnen wijzigingen in, of effectiviteit van, de maatregelen leiden tot een toename van het aantal besmettingen/zieken.
- Ten tweede kan blijken dat het zorgsysteem, dat reeds onder druk stond, een tweede golf niet kan verwerken. Opnieuw ontstaat (acute) schaarste in PBM en andere noodzakelijke middelen. Personeel in de zorg en andere kritische beroepen raakt overbelast en valt uit. Hierdoor neemt de capaciteit in de zorg verder af en treedt er een zelfversterkend effect (op de belasting van het zorgsysteem) op.

Vanwege acute capaciteits-schaarste in de zorg moeten ethische keuzes gemaakt worden. Zowel tussen COVID-zorgvraag en niet-COVID zorgvraag, als tussen intensieve/curatieve zorg en palliatieve zorg. Electieve zorg vindt niet tot nauwelijks plaats.

De economische impact is aanzienlijk maar de sociale impact blijft beperkt door samenhangendheid en een gemeenschappelijk doel. De overheid en maatschappelijke partners werken effectief samen. De grotere last voor zowel het zorgsysteem als economisch systeem wordt gezamenlijk gedragen.

We zijn in staat om groepen die behoefte hebben aan bewegingsruimte en interactie dit ook te bieden. Mensen helpen elkaar op creatieve manieren en de maatschappij vecht zich samen door deze moeilijke tijd.

### 3.3 Sterke sociaaleconomische impact + Zorgsysteem toereikend

De zorgsector raakt niet nogmaals zwaarbelast en kan zich gaan herstellen. Reguliere zorg wordt hervat. Hier staan echter zware sociaaleconomische kosten tegenover.

De sociale en economische impact van de reeds genomen maatregelen uit het tweede kwartaal, en mogelijk nog te nemen/voort te zetten maatregelen is groot. En wordt steeds groter vanwege de prioriteit die gesteld is op het controleren van het virus. Deze maatregelen zijn wel effectief in het controleren van het virus.

Onvrede over de sociale en economische impact van de maatregelen neemt toe. Naleving van de maatregelen is niet voor iedereen vanzelfsprekend meer waardoor er intensiever moet worden gehandhaafd. Kwetsbare mensen komen steeds meer onder druk te staan, de werkloosheid stijgt snel. De menselijkheid van de maatregelen staat ter discussie doordat eenzaamheid en sociaal isolement toenemen.

Er is sprake van een groeiende protestbeweging tegen het overheidsbeleid. Het vertrouwen in de overheid neemt onder een deel van de bevolking af door economische onzekerheid en de psychosociale last van de situatie. Bestuurders staan onder druk en de relatie onderling met maatschappelijke partners, zoals werkgevers, verslechterd.

### 3.4 Sterke sociaaleconomische impact + Zorgsysteem overbelast

De overheidsmaatregelen zijn nog steeds vooral gericht op controle van het virus. Toch raakt, als gevolg van een toename van het aantal besmettingen en zieken, het zorgsysteem overbelast.

Dit kan meerdere oorzaken hebben. Ten eerste kan blijken dat maatregelen feitelijk niet effectief zijn in het voorkomen van verspreiding van het virus. Ten tweede is de effectiviteit van maatregelen in sterke mate afhankelijk van de mate van naleving van de maatregelen.

Hierdoor is nu dus de situatie ontstaan dat de sociaal economische impact groot blijft (en steeds verder toeneemt) als gevolg van de focus van de overheid op het controleren van het virus. En raakt het zorgsysteem overbelast omdat het virus zich niet 'laat' controleren.

Dit leidt tot een verlies aan vertrouwen in de overheid, instituties en de maatregelen. Een groter gedeelte van de samenleving twijfelt openlijk aan het nut van de maatregelen. Er is sprake van polarisatie tussen groepen die het beleid steunen en groepen die zich verzetten tegen de maatregelen. Dit dwingt de overheid om intensiever te handhaven en incidenteel zijn er verstoringen van de openbare orde in de grotere steden.

Als gevolg van (ziekte) uitval van personeel, schaarste in PBM's en afname aan instroom van (opgeleid en getraind) personeel, komt de continuïteit van een steeds groter aantal (ook kritische of vitale) bedrijven en processen onder druk te staan. Menselijk leed bij de ouderen, mensen met een beperking en sociaal-kwetsbare groepen neemt verder toe. De gevolgen van de crisis zijn voor iedereen voelbaar: de beschikbaarheid van reguliere zorg is beperkt, de werkloosheid stijgt snel, het sociale leven ligt stil en mensen voelen zich opgesloten.

Nationale en lokale overheden worden gedwongen zich op de crisis te focussen waardoor de reguliere taken vertragen. Er ligt grote druk op bestuurders. In het geval dat deze effecten niet tot Nederland beperkt blijven zal de verstoring van internationale handel en samenhang langdurig zijn.

#### 4.0 Reflectie: Terugkijken om vooruit te kijken

Het vervolg van deze crisis is nog altijd onzeker. In de eerste maanden hebben we echter ook veel geleerd, niet alleen over het virus, maar ook over de reactie van de bevolking, de effectiviteit van de overheid en in feite alle scenariofactoren. Welke onzekerheden zijn tussen de eerste versie 's van de scenario's en nu gereduceerd? Welke inzichten hebben ons denken beïnvloed en daarmee bijgedragen aan het aanscherpen van de scenario's?

- Er is een duidelijke afname van de verspreiding van het virus nadat maatregelen zijn afgekondigd. We weten dat we kunnen terugvallen op de bewezen maatregelen om een wijde verspreiding te voorkomen.
- Het verlies aan levens is groot en dit heeft natuurlijk telkens grote impact in de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen. Echter de oversterfte als gevolg van COVID is in Nederland relatief beperkt gebleven en heeft niet geleid tot ontwrichting van de maatschappij. Mogelijk komt dit mede doordat vooral oudere en/of reeds kwetsbare mensen juist het vaakst ziek zijn geworden en zijn overleden.
- Er is nog steeds veel draagvlak voor het beleid en de naleving van maatregelen is (nog) hoog. Er is echter een dalende trend te zien in de naleving, zowel het draagvlak voor de maatregelen als de naleving ervan komen toenemend onder druk te staan. Het is dan ook onzeker of nieuwe (of hernieuwde) maatregelen kunnen rekenen op eenzelfde mate van steunen navolging bij de gehele bevolking.
- Het zorgsysteem is in staat geweest om voldoende capaciteit te creëren voor COVID-patiënten. De mensen en middelen in delen van het zorgsysteem zijn in de afgelopen maanden echter zwaarbelast en er is veel andere zorg uitgesteld of niet geleverd. Het is onzeker dat de zorg een tweede golf van Corona patiënten op dezelfde manier kan verwerken als de eerste.
- De directe economische impact van de maatregelen is steeds meer zichtbaar, de effecten op middellange en lange termijn zijn echter nog onduidelijk. Het economische effect is negatief maar de omvang en de duur van het effect is nog onzeker. Een perspectief op een (gedeeltelijk) herstel in 2021 is een mogelijk maar geen zekerheid.
- Ongeacht het vervolg van de crisis, elk onderdeel van de overheid, elke uitvoeringsorganisatie, elk bedrijf en iedere burger zal te maken krijgen met achterstanden in: zorg, opleidingen, betalingen, bestedingen, investeringen en besluitvorming. Achterstanden kunnen problematisch worden bij bijvoorbeeld de rechtspraak, vergunningsverlening, nationale- en lokale besluitvorming, en instroom in beroepsgroepen waar opleidingen en accreditatie noodzakelijk is, zoals hulpdiensten.
- Goed burgerschap is in de afgelopen maanden de norm. Burgerinitiatieven zijn prominent aanwezig. Antisociaal gedrag beperkt zich tot incidenten. Echter de ervaren psychische druk en de sociale effecten van de maatregelen kunnen leiden tot meer, naar verwachting vooral kleinschalige/kortdurende, incidenten en verstoring van de openbare orde.
- De totale belasting van de politie is ongeveer gelijk gebleven mede dankzij een verschuiving in capaciteitsvraag (mede als gevolg van bijvoorbeeld het verbieden van evenementen en sportwedstrijden). Er is een verschuiving in criminaliteit waarneembaar door een fundamentele verandering in gelegenheidsstructuur (er is bijvoorbeeld een duidelijke toename in fraude via social media kanalen). Het is nog onduidelijk of dit ook leidt tot een verandering in ontwrichtende effecten zoals ondermijning. Dit heeft geen significant effect gehad op de beheersbaarheid van de crisis.
- Verstoring van vitale processen en infrastructuur heeft niet plaatsgevonden. Op momenten zijn er zorgen geweest over de aan/afvoer van bepaalde kritische stoffen. De situatie in de olie-industrie blijft een aandachtspunt door afhankelijkheid van productieprocessen. Grootschalige verstoring van de vitale infrastructuur en processen lijkt echter niet aannemelijk. Wel heeft er een verschuiving in de opvatting van wat vitale beroepen en bedrijven/organisaties zijn

plaatsgevonden. Beroepen en bedrijven die in klassieke zin niet tot de vitale infrastructuur behoren, zijn juist vitaal gebleken in het beheersen van deze crisis.

- De continuïteit van bestuur is gewaarborgd. Besluitvorming en politieke samenwerking verloopt effectief. De rechtmatigheid van handhaving en het gebruik van technologie als onderdeel van de maatregelen blijft een aandachtspunt. Bij het verlaten van de crisisstructuur keren we terug naar de gebruikelijke democratische besluitvormingsprocessen. Dit leidt mogelijk tot een vermindering van de slagvaardigheid en verminderde samenhang tussen diverse maatregelen.
- Het effect van inmenging in de crisisbeheersing van de Corona-crisis door statelijke en niet-statale actoren in Nederland lijkt momenteel beperkt. Wel is er internationaal duidelijk sprake (geweest) van het gebruiken van deze crisis door actoren om eigen (geopolitieke) belangen na te streven.
- Het aantal infecties liep sterk uiteen tussen diverse provincies. Met name Noord-Brabant en Limburg zijn sterk geraakt. Ook provincies met grote bevolkingsconcentraties, zoals Zuid-Holland hebben veel infecties gezien. In de Noordelijke provincies is het aantal infecties beperkt gebleven.
- In veel Europese landen waren de *lock-down* maatregelen technisch vergelijkbaar maar in de handhaving strikter dan in Nederland. Er zijn echter wel grote verschillen in tijd-tempo waarin landen besloten hebben om maatregelen te treffen. In Europees verband is geen duidelijke coördinatie/afstemming over de maatregelen geweest, ieder land heeft zijn eigen bevoegdheden gehouden (en gebruikt) om maatregelen in te zetten. In bilateraal verband heeft wel afstemming plaatsgevonden over maatregelen zoals het sluiten van landsgrenzen plaatsgevonden. Sommige landen hebben andere strategische keuzes gemaakt m.b.t. de keuze voor controleren van het virus versus het opbouwen van groepsimmunitet. De lessen die we hieruit kunnen trekken moeten nog duidelijk worden. Het internationaal personenvervoer is vrijwel geheel stilgevallen. Het is nog onzeker hoe het verkeer van personen binnen de EU, en de wereld, er in de komende maanden uit gaat zien.
- Medialogica. Daar waar de media aanvankelijk nut en noodzaak van maatregelen benadrukten, zien we nu dat de media in toenemende mate kritisch de maatregelen beoordelen en veel meer de verschillen benadrukken. Dit sluit aan bij de verwachting dat naarmate een crisis langer duurt, de gevolgen steeds zichtbaarder worden en de belangen en meningen steeds meer uiteen gaan lopen. Dit beperkt zich niet tot een specifieke groep, maar vindt in de gehele samenleving en in (en tussen) alle groepen, organisaties en partijen plaats.
- De invloed van het weer op de verspreiding van het virus en de mate waarin de bevolking bereid en in staat is om de maatregelen te blijven opvolgen is nog onduidelijk. Langdurige perioden met mooi weer in combinatie met zomervakantie vieren in eigen land, leidt mogelijk tot verminderd naleefgedrag en onrust/spanningen in die gebieden waar het toerisme extra drukte veroorzaakt

## 5.0 Implicaties

De huidige set van maatregelen effectief gebleken in het controleren van het virus. In de komende maanden komt er meer kennis en techniek (traceren/testen) beschikbaar om een eventuele tweede golf vroegtijdig te voorspellen en effectiever/efficiënter te controleren. De 'tweede golf' van deze crisis bestaat echter niet, of niet alleen, uit virusbesmettingen. Er komt een ook golf van sociaaleconomische effecten op Nederland af. Sommige effecten tekenen zich nu al af, anderen zijn nog verborgen. Toekomstige ontwikkelingen op scenariofactoren zoals 'economie', 'burgerschap' en 'continuïteit bestuur' kennen vooral onzekerheid richting de negatieve kant van de mogelijke bandbreedte. Dat wil zeggen, we achten een verbetering slechts beperkt mogelijk, maar een (sterke) verslechtering kan niet worden uitgesloten.

### 5.1 Sociaaleconomisch impact

Hoe harder de sociaaleconomische effecten doorwerken in Nederland, hoe meer het maatschappelijk draagvlak en samenhangsgevoel onder druk komt te staan. Sturen zal op elke scenariofactor moeilijker worden. Een gemeenschappelijk beeld van de crisis en gedeelde doelen zijn essentieel, zowel in het land als op de bestuurstafel. De groepen in de maatschappij die het hardst worden geraakt moeten zich gehoord blijven voelen en zich herkennen in het nut van het gevoerde beleid.

De regionale verschillen in regelgeving en handhaving kunnen toenemen. Door verschillen in lokale context is dat ook begrijpelijk en wellicht zelfs noodzakelijk als we het hervatten van sociaaleconomische processen willen optimaliseren. Het is nog onduidelijk hoe de bestuurlijke inrichting zich in de komende maanden zal ontwikkelen. Het is te verwachten dat er een einde komt aan de Grip-4 situatie. Overheden zullen in de komende maanden hun oude maar ook nieuwe rollen, taken en verantwoordelijkheden moeten oppakken. Een gezamenlijk rode draad blijft daarbij van belang. Het spanningsveld tussen eenduidige communicatie en regionale verschillen zal in de toekomst nog meer een aandachtspunt worden. Wanneer diverse landen, op eigen houtje, hun grenzen openen (of juist gesloten houden) voor toerisme zal dit spanningsveld ook een internationale component krijgen.

Beeldvorming rondom rechtvaardigheid en proportionaliteit zal een sterke impact hebben op gedrag. Het gebruik van repressieve handhaving is geen lange termijn oplossing en kan gevoelens van onvrede en een oneerlijke behandeling verder versterken. Eenduidige communicatie, met ruimte voor maatwerk, is daarom noodzakelijk. De overheid als eerlijke, eenduidige en betrouwbare/voorspelbare partner, niet als boeman. De (lokale) overheid kan eigen verantwoordelijkheden en zelfregulering faciliteren: bijvoorbeeld door drukte te monitoren, het slim inrichten van drukke locaties en heldere handvatten bieden aan ondernemers.

### 5.2 Belasting zorg

De verspreiding van het virus moet controleerbaar blijven, niet alleen om overwegingen m.b.t. gezondheid en zorgsector maar ook om de ontwrichtende contact beperkende maatregelen tot een minimum te kunnen beperken. Economische en maatschappelijke processen moeten daarvoor zodanig worden ingericht dat de verspreidingskans beperkt blijft (protocollen). De protocollen moeten niet strenger zijn dan noodzakelijk om verdere sociaaleconomische ontwrichting, met alle cascade effecten van dien, te voorkomen. Ondersteuning door het (lokale) openbaar bestuur en haar uitvoeringsorganen is cruciaal en kan worden bereikt door helder gecommuniceerd en uitgelegd maatwerk in beleid, vergunningen, toezicht en handhaving.

Ruimte en contact is een schaars goed geworden. Samen moeten we hier slim gebruik van maken. Aandacht voor gedragsverandering en naleving van de 'hygiëne' maatregelen blijft cruciaal. Mensen moeten begrijpen hoe het virus zich verspreidt, hoe ze zelf concreet kunnen bijdragen en wat dan de positieve bijdrage is van hun gedragsaanpassing op de verspreiding van het virus. Dat geldt zeker ook voor relatief 'makkelijke' maatregelen zoals voldoende vaak handen wassen. De speelruimte die we nu hebben is in de eerste plaats essentieel voor processen/verplaatsingen die geen alternatief hebben of die we niet langer kunnen uitstellen. Daarbij ontstaat geleidelijk steeds meer vrije ruimte die we samen kunnen invullen met bijv. recreatie, horeca en uiterlijke verzorging. Naar verwachting is hier afgestemd en helder gecommuniceerd regionaal maatwerk nodig omdat de fysieke ruimte, de cultuur, het gedrag en de economie lokale kenmerken heeft.

Het beter kunnen traceren en testen van COVID-besmettingen, slimmer gebruik van de fysieke ruimte en verbeterde hygiëne kan, de uitvoering van, een mogelijke tweede intelligente lockdown minder ingrijpend maken. Het is echter niet uit te sluiten dat additionele maatregelen noodzakelijk zijn, voornamelijk om de toch al zwaarbelaste COVID zorg en verstoorde niet-COVID zorg te ontzien. De perceptie van rechtvaardigheid en proportionaliteit zijn hierbij van groot belang om draagvlak te behouden.

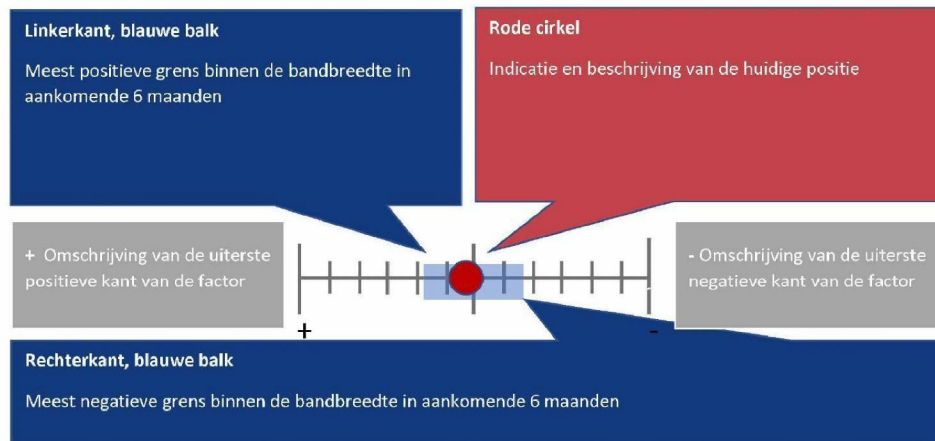
Een massale uitbraak lijkt inmiddels onwaarschijnlijk. Lokaal kan COVID echter nog steeds hard toeslaan. Regionaal moeten brandhaarden snel worden gedetecteerd en geïsoleerd. Daarnaast moeten de zgn. 'super-spreader events' zoveel mogelijk worden voorkomen. Door bijvoorbeeld intensief handhavend op te treden tegen bijeenkomsten in slecht geventileerde ruimtes.

In het geval van een aanzienlijke tweede golf COVID-besmettingen zullen er in een vroegtijdig stadium moeilijke beslissingen moeten worden genomen in de zorg. Hiermee kan voorkomen worden dat de zorg opnieuw overbelast raakt en de neerwaartse spiraal (uitval personeel, schaarse middelen) wordt ingezet.

## BIJLAGE I – Uitwerking factoren

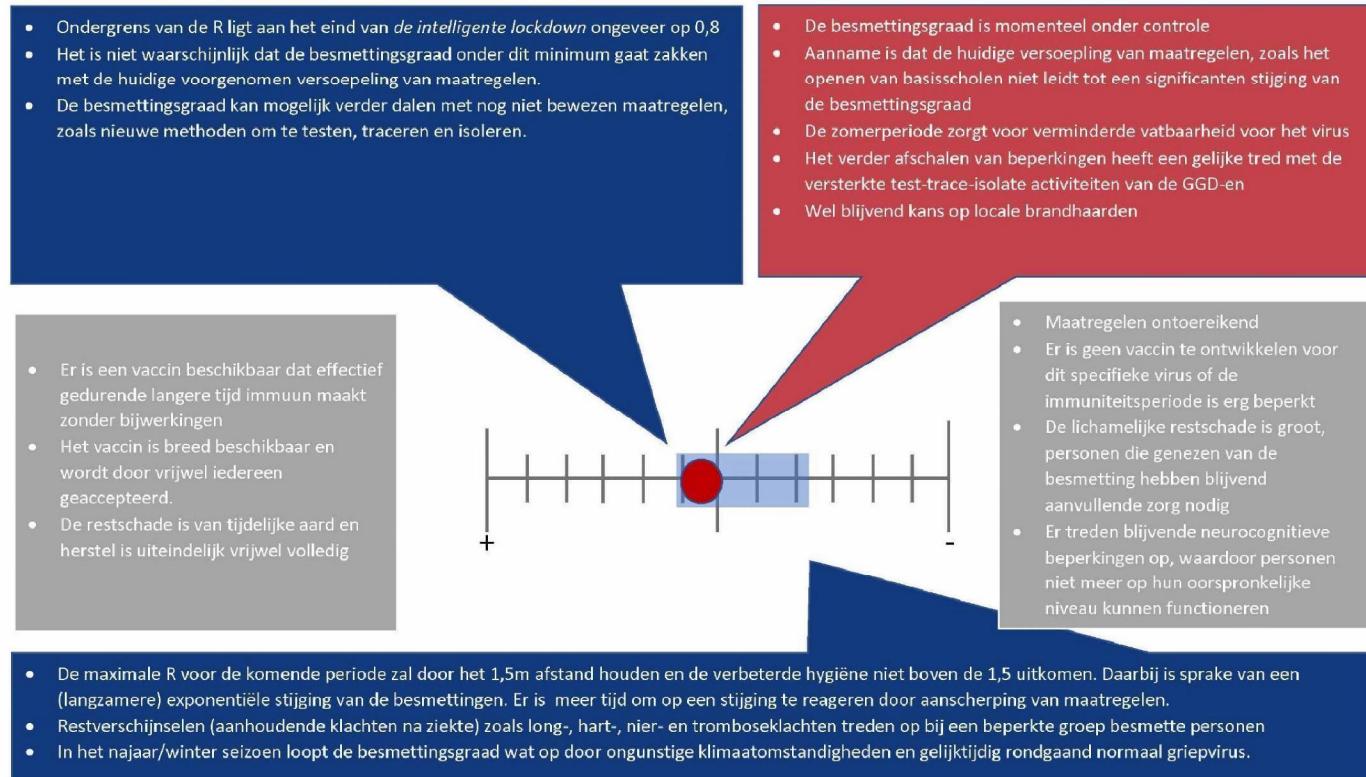
In deze bijlage worden de factoren verder in detail uitgewerkt, gebruik makend van de zelfde standaard-indeling, conform onderstaande figuur.

Om congruent te blijven met de indeling op het assenkruis, is gekozen de “+” aan de linkerzijde en de “-” aan de rechterzijde te plaatsen.



Vervolgens wordt de relatie met andere factoren toegelicht alsmede de richting van de gewenste en ongewenste toestand aangestipt en mogelijke te volgen beleid

## 1. Virus



### 1.1 Relatie met andere factoren

FACTOR	Ontwikkeling met positief effect	Ontwikkeling met negatieve effect
2. Zorg	Medicatie/vaccin breed beschikbaar Verbeterde behandelingen Isolatie van besmettingen PBM's breed beschikbaar	
6. Burgerschap	Maatregelen worden opgevolgd en proactief lokaal verscherpt waar nodig	Burgerlijke ongehoorzaamheid Laksheid, onverschilligheid Vermoeidheid, stress
7. Economie		Dier-op-mens besmetting, huisdieren als virusbuffer Overdracht via veestapel of besmetting in de veestapel
9. Media en communicatie	Eerlijke informatie gedeeld	"trollen" beïnvloeden naleefgedrag negatief Diverse, tegenstrijdige, wetenschappelijke onderzoeksresultaten vertroebelen helder zicht op wat effectief is en wat niet. Berichtgeving gericht op zoeken naar "schuldigen"
10. Meteo, evenementen, incidenten	Virus temperatuur/seizoenen afhankelijk	Evenementen mogen doorgang vinden voordat een vaccin beschikbaar is.

### 1.2 Richting gewenste toestand

Vermindering van besmettingen. Beschikbaar komen van geslaagde testen met nieuw ontwikkelde vaccins en/of medicatie. Meer inzicht in de werking en de effecten van het virus en mogelijkheden om dit te bestrijden. Testen voor iedereen beschikbaar. Bij positieve test ook ruime mogelijkheden tot isolatie en voorzieningen om dat vol te houden.

Hotspots en lokale brandhaarden kunnen goed worden geïsoleerd. *Best practices* worden actief en tijdig gedeeld en opgevolgd.

### 1.3 Richting ongewenste toestand

Ontdekken van nieuwe ziekteverschijnselen die door het virus worden veroorzaakt, effecten die langer aanhouden ook na genezing van de infectie. Lange(re) nazorg en/of revalidatie nodig met intensieve(re) begeleiding. Mutaties die het lastig maken een goed vaccin te maken tegen het virus en die ook de effecten/verschijnselen verergeren.

### 1.4 Aanbevelingen voor het te volgen beleid

- Richt de inspanningen op het zo snel en volledig mogelijk in beeld brengen van de werking van het virus. Met die kennis gericht bijdragen aan de ontwikkeling van een doeltreffend vaccin en/of medicatie.
- Zorg voor heldere communicatie met als doel dat iedereen zich aan de opgelegde maatregelen houdt en waar nodig ook (pro-) actief verscherpt als dat (lokaal) nodig is.
- Zorgen voor voldoende test capaciteit

## 2. Zorg

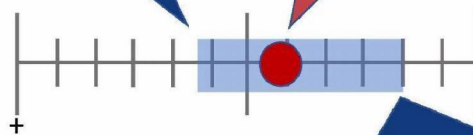
- COVID-zorgvraag gestabiliseerd op een hanteerbaar niveau
- IC capaciteit genormaliseerd
- Electieve zorg in meerdere regio's opgestart, maar loopt nog steeds achter
- Uitgestelde zorg is verminderd, maar nog niet verdwenen.
- De schaarste aan middelen is verder afgenomen, maar nog niet verdwenen.
- Beperkte beschikbaarheid zorgpersoneel, oa. door een stuwmeer aan overuren

- Op dit moment staat de zorg onder druk, maar de COVID zorg is onder controle.
- Personeel maakt overuren en in het zuiden is het ziekte verzuim gestegen naar 18%. Verdere uitval van personeel dreigt door overbelasting
- Uitgestelde zorg wordt weer opgepakt. In een aantal regio's (met name het zuiden van het land) is er onvoldoende capaciteit om de electieve zorg weer op te starten.
- Op dit moment is er nog een tekort aan een aantal middelen (PBMs, operatie materialen). Andere zorgmiddelen zijn schaars of worden nog schaars op het moment dat de electieve zorg opgestart wordt.
- Een deel van de zorgvraag is verdampt; niet bekend is hoe dat komt

Iedere burger van Nederland heeft toegang tot de zorg, passend bij de aandoening en van hetzelfde niveau als voor de crisis.

De zorgsector is niet overbelast. Uitval van personeel in (delen van) de zorg < 6%

De fysieke effecten van de corona-maatregelen bij de burgers van Nederland zijn positief beïnvloed; stress en inactiviteit zijn afgenomen.



Matig:

Slechts 75% van de niet-uitstelbare non-COVID zorg kan worden verleend. Uitstelbare zorg wordt 4 – 6 wk uitgesteld. Uitval van personeel in (delen van) de zorg > 10%

Ernstig:

Slechts 50% van de niet-uitstelbare non-COVID zorg kan worden verleend. Uitstelbare zorg wordt 7 – 12 wk uitgesteld. Uitval van personeel in (delen van) de zorg > 15%

- De ziekenhuiszorg in het zuiden en westen van het land is op dit moment niet in staat om een 2de golf op een vergelijkbare wijze als de 1<sup>e</sup> golf te verwerken.
- Indien de zorgvraag van de 2de golf niet is afgestemd op de dan beschikbare zorgcapaciteit krijgt de sector een harde klap
- De middelen raken wederom schaars, personeel raakt verder overbelast en valt uit. Hierdoor neemt de capaciteit af en treedt er een zelfversterkend effect op. Deze neerwaartse spiraal valt moeilijk te stoppen en de situatie verergerd dramatisch
- Grote COVID zorgvraag in het najaar heeft ernstige gevolgen voor de toch al verstoorde overige zorg

## 2.1 Relatie met andere factoren

FACTOR	Ontwikkeling met positief effect	Ontwikkeling met negatieve effect
1. Virus	Dooft uit, R0 blijft < 1	Nieuwe toename van besmetting of herbesmetting van genezen personen. Een mutatie van het virus waardoor het besmettelijker wordt of zwaardere effecten heeft. Jonge/gezonde mensen blijken meer vatbaar voor besmetting dan eerder gedacht.
3. Vitale infrastructuur	-	Door verdere toename van gebruik van PBMs in de zorg (door opstart van electieve zorg) en in de maatschappij gaat de vraag naar PBMs toenemen. Aanbod blijft gelijk/ verminderd waardoor tekorten ontstaan.
10. Meteo, evenementen, incidenten	-	Evenementen mogen weer doorgang vinden met een stijging van besmettingen tot gevolg, met grotere druk (reguliere Eerste Hulp en Corona zorg) op de zorgverleners.

## 2.2 Richting gewenste toestand

- Vermindering van overschot overuren en vermindering van het stuwmeer aan uitgestelde zorg.
- Bezettingsgraad van de IC neemt verder af tot het niveau dat met een normale dienstregeling de benodigde zorg kan worden geleverd.

## 2.3 Richting ongewenste toestand

Als eerste raakt de IC weer vol. Middelen raken mogelijk weer schaars. Wanneer zorgpersoneel gaat uitvallen, wordt de neerwaartse spiraal ingezet.

Een tweede richting is dat de electieve zorg niet verder opgestart kan worden door uitval van personeel door overspannen/burn-out e.d. als gevolg van de corona crisis. Hierdoor wordt ook de neerwaartse spiraal verder ingezet. Cascade effecten beschikbare zorg voor kwetsbare groepen. Bijvoorbeeld: huiselijk geweld, suïcide, mentale gezondheid, jeugdzorg. Psychische problemen hulpverleners.

## 2.4 Aanbevelingen voor het te volgen beleid

Bij het ontstaan van een tweede golf dient in een vroeg stadium begonnen te worden met triage. Hiermee kan voorkomen worden dat de zorg opnieuw overbelast en de neerwaartse spiraal wordt ingezet. Dit zal consequenties hebben op de sociaaleconomische-as en op de lange duur mogelijk voor problemen leiden bij medewerkers in de zorg.

Beïnvloeden realisme in de zorg:

- COVID-patiënten selectiever behandelen en meer in evenwicht met de overige zorgvraag.
- Reguliere zorg: verwachtingspatroon bijstellen: de zorg verandert, we moeten veel meer naar zelfregulering. (bv patiënten met geringe aandoening in eigen kring laten behandelen)
- Zorgvragers, maar ook zorgaanbod beschrijven (oprekken, meer energie/meer body krijgen)

### 3. Vitale Infrastructuur

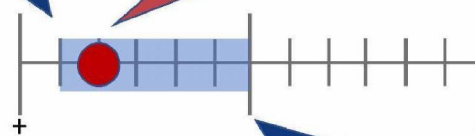
Tot zover is de vitale infrastructuur robuust gebleken. Enkele dreigende verstoringen, zoals in de olie-industrie, kunnen mogelijk opgelost worden dan wel niet verergeren.

Er zijn geen grote problemen. De opslag van olie zit vrij vol doordat er amper kerosine wordt afgenomen. Diesel is een bijproduct van kerosineproductie en zou op termijn schaarser kunnen worden.

Er worden zendmasten in de brand gezet door een vermeend verband tussen 5G en Corona. Het OV heeft een beperkte capaciteit wanneer de richtlijnen van het RIVM gevolgd worden, maar zolang de behoefte laag blijft door dezelfde richtlijnen leidt dat niet tot problemen. Wanneer de richtlijnen versoepelen kan er een capaciteitsprobleem in het OV ontstaan.

Internet en telefoonaanbieders hebben de capaciteit aangepast en/of de streamingkwaliteit verlaagd.

- Continuïteit primaire levensbehoefte
- Continuïteit vitale infra
- Randvoorwaarde voor bedrijfsprocessen gewaarborgd



- Grootschalige uitval van vitale infrastructuur
- Verstoring productieprocessen (nationale/regionale sleutelbedrijven)
- Verstoring thuiswerk mogelijkheden
- Rantsoenering

In het scenario dat de maatregelen worden verlengd of aangescherpt kunnen zich problemen voordoen. Mogelijk dienen bijvoorbeeld raffinaderijen te worden uitgeschakeld. Hierdoor kan schaarste ontstaan in brandstoffen.

Infra en processen kunnen ook worden verstoord door een verbetering van de COVID situatie. Bijvoorbeeld door snel wijzigende vraag naar brandstof, energie of OV. Concurrentie tussen landen kan dit verergeren. Dergelijke problemen kunnen cascade effecten hebben op andere sectoren, maar de veiligheidsnormen zijn dusdanig robuust dat er hooguit tijdelijk en plaatselijk problemen ontstaan.

Er kunnen lokaal problemen ontstaan bij het opstarten van stilgevallen processen. Bijvoorbeeld legionella besmetting of problemen in fabrieken.

Droogte kan deze zomer voor problemen zorgen: Brand, koelwater, scheepvaart, hitteletsel

### 3.1 Relatie met andere factoren

FACTOR	Ontwikkeling met positief effect	Ontwikkeling met negatieve effect
7. Economie		Overnamerisico's/faillissementen in verschillende sectoren
8. Destabilisering (niet) statelijke factoren	-	Groeperingen keren zich tegen de maatregelen en sabotage-activiteiten gaan ontplooiën Problemen rondom levering en verwerking van fossiele brandstoffen en afgeleide producten
10. Meteo		Droogte: <ul style="list-style-type: none"> <li>• dit heeft invloed op dijken</li> <li>• drinkwater</li> <li>• lage waterstand, scheepsvaart</li> <li>• koelwater</li> <li>• rioolwaterzuivering</li> </ul>

### 3.2 Richting gewenste toestand

De verschillende vitale en cruciale sectoren voorzien ons van informatie over mogelijke problemen. Gezien de grote verscheidenheid aan infrastructuur en diensten gaat het in deze context te ver om ze allemaal te bezien..

### 3.3 Richting ongewenste toestand

De verschillende vitale en cruciale sectoren voorzien ons van informatie over mogelijke problemen. Gezien de grote verscheidenheid aan infrastructuur en diensten gaat het in deze context te ver om ze allemaal te bezien.

### 3.4 Aanbevelingen voor het te volgen beleid

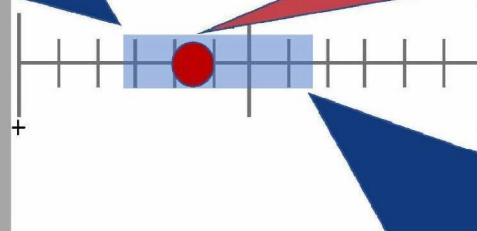
- Blijven monitoren
- Aandachtspunt: Olie raffinaderijen en chemiebedrijven: op en afschalen en toeleveringsbedrijven
- Sanitair: opstarten rekening houden met Legionella

#### 4. Continuïteit van bestuur

- Door toenemend perspectief door het versoepelen van maatregelen neemt het vertrouwen in de overheid verder toe en kan het (lokale) bestuur weer beter functioneren (raadsvergaderingen, etc.)
- De rechtspraak is er in geslaagd goed op te starten en is bezig met het wegwerken van de achterstand;
- Door versoepeling van de maatregelen is de toegang tot de lokale overheid weer goed geborgd, panden zijn weer geopend. Inwoners hebben nog wel te maken met extra maatregelen bij een bezoek aan de overheid;
- De noodverordeningen zijn overgegaan in een tijdelijke Covid-19 wet, hierdoor nog steeds een beperkte inbreuk op grondrechten;
- Overheidsinstanties zijn gewend aan de crisismaatregelen en de crisisstructuur en kunnen elkaar daardoor weer beter vinden;
- De uitgestelde verkiezingen op St. Eustatius (21 oktober 2020) en de herindelingsverkiezingen in zeven gemeenten (18 november 2020) kunnen gewoon doorgang vinden. Voorbereidingen voor verkiezingen van 17 maart 2021 (tweede Kamer) zijn in volle gang.

- 81 procent van de inwoners heeft vertrouwen in de maatregelen die de overheid neemt om Corona te bestrijden;
- Rechtspraak start weer op, prioritering noodzakelijk; Er liggen momenteel 50.000 zaken die men wil seponeren. Panklare zaken waaronder ernstige misdrijven zoals verkrachtingen etc. Dit kan rechtstaat zwaar aantasten;
- Ook in de media wordt ingezoomd op het feit het OM en de rechterlijke macht onvoldoende en/of slecht inspelen op de huidige situatie,
- Vergunningverlening loopt gewoon door, geen vertraging of problemen, mogelijk wel verstoorde besluitvorming, advies, toezicht;
- De toegang tot de gemeente is aanwezig, panden zijn beperkt open, er is veel digitaal mogelijk;
- Noodverordeningen zijn nog van toepassing, waardoor inbreuk grondrechten
- Door de huidige crisissituatie hebben instanties meer moeite dan normaal om elkaar te vinden, hierdoor is sprake van minder afstemming;
- Verwachting is dat alle verkiezingen doorgang kunnen vinden;
- Lokale democratie (gemeenteraad) is aanwezig en gaat door, maar is beperkt door noodverordening en zoekende naar digitale manieren van vergaderen en afstemmen.

- Vertrouwen in de overheid is gemiddeld
- Rechtspraak functioneert naar behoren
- Lokale overheid is bereikbaar voor inwoners, panden zijn geopend
- Overheidsorganen handelen democratisch, geen tot zeer beperkte vormen van machtsmisbruik
- Overheidsorganen werken samen;
- Verkiezingen vinden doorgang volgens de reguliere planning.



- Geen vertrouwen in de overheid leidend naar anarchie;
- Rechtspraak volledig ontregeld, burgers nemen het heft in eigen hand;
- Vergunningen worden niet meer verleend;
- Lokale overheid is niet bereikbaar voor inwoners, panden zijn gesloten, e-mails worden niet beantwoord;
- Machtsmisbruik en ondemocratisch handelen door overheidsorganen op alle niveaus;
- Overheidsorganen werken elkaar tegen;
- Verkiezingen zijn geschrapt.

- Een nieuwe golf met verscherping van de maatregelen zou kunnen leiden tot minder vertrouwen in de overheid;
- De toenemende sociale en economische crisis en duidelijkheid over de financiële gevolgen van de maatregelen leidt tot onvrede en discussie, zowel tussen inwoners en overheid, maar ook tussen overheidsinstanties en partijen onderling. Mogelijk toename van bestuurlijke conflicten nu de directe crisis voorbij is.
- Mogelijk moeten dan opnieuw bepaalde rechtszaken worden uitgesteld, overheidsgebouwen gesloten worden, etc. dit heeft in de eerste golf echter niet tot onoverkomelijke problemen geleid, verwachting is dat de overheid en de maatschappij dit goed kunnen opvangen;
- Mogelijk heeft een nieuwe golf met aanscherping van maatregelen gevolgen voor de uitgestelde verkiezingen op St. Eustatius (21 oktober 2020) en de herindelingsverkiezingen in zeven gemeenten (18 november 2020).

#### 4.1 Relatie met andere Factoren

FACTOR	Ontwikkeling met positief effect	Ontwikkeling met negatieve effect
8. Destabilisering (niet) statelijke factoren	-	Groeperingen keren zich tegen de maatregelen en bedreigen bestuurders Het lukt onvoldoende om eenheid van beleid te bewaren Verschillen in inzicht over de te volgen maatregelen en de lokale toepassing daarvan

#### 4.2 Richting gewenste toestand

Positieve reacties op social media

#### 4.3 Richting ongewenste toestand

Sociale onrust. Dit is waarschijnlijk het eerst waar te nemen op sociale media

#### 4.4 Aanbevelingen voor het te volgen beleid

- Rol pakken om eigen verantwoordelijkheden en zelfregulering te stimuleren en faciliteren
- Bewaken en nastreven van bestuurlijke samenwerking en eenheid van beleid en uitvoering
- Opzetten van een taskforce gelijk aan die voor de IC-bedden, om te zorgen dat de achterstand in de rechtspraak wordt afgehandeld (nu al 50.000 zaken plus de nieuwe instroom)

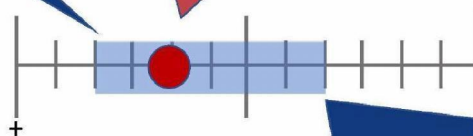
## 5. Openbare orde en Veiligheid

Wanneer er in de periode tussen mei en de zomervakantie 2020 een heropstart plaats vindt van keuren, trainen en oefenen (scope vakbekwaam blijven), dan zijn er voor de reguliere hulpverleningsdiensten geen problemen te verwachten v.w.b. de operationele inzet.

- Het draagvlak voor Coronamaatregelen en naleving laat een lichte daling zien. Verzet en burgerlijke ongehoorzaamheid neemt toe. Er is sprake van een toename van verschillende vormen van overlast en er worden incidenten met handhavers gemeld.
- Onbegrip neemt toe bij zowel handhavers en burgers a.g.v. lokale verschillen
- Er worden incidenten gemeld van anderen moedwillig schade toebrengen: Mensen die expres in iemands gezicht hoesten, spugen, dreigen met Corona.
- In het sociaal domein is een vermoeden van een toename in verborgen huiselijk geweld.
- Verschuiving in criminaliteit door fundamentele verandering in Gelegenheidsstructuur: Beperkingen en mogelijkheden, van buiten naar binnen, van offline naar online, tekorten op illegale markten (verdovende middelen, ...), gesloten grenzen, grote behoefte aan specifiek materiaal (PBM, medicijnen).
- Het totale werkaanbod van politie blijft nagenoeg gelijk.
- Lange termijn continuïteit van hulpdiensten staat onder druk doordat (basis)opleidingen stilliggen. Waar mogelijk worden opleidingen online verzorgd
- Er is geen sprake van problematische uitval van personeel

- Naleving maatregelen
- Beheersing objectieve veiligheid
- Veilige publieke taak
- Bescherming kwetsbaren

- Ontstaan zwarte markten
- Diefstal van schaarse materialen
- Geweld tegen hulpverleners
- Woekeren ondermijnende criminaliteit
- Geweld door polarisatie en stigmatisering
- Rellen, Plunderen
- Ernstige beperking inzetbaarheid door tekort personeel en middelen



- Weerstand bij BOA/Politie personeel tegen handhaven maatregelen door onmogelijkheid en/of grote maatschappelijke weerstand
- Conflict in publieke ruimte door verschillen in nalevingsgedrag
- Groepen die onder druk zijn 'hebben niks meer te verliezen' en verzetten zich tegen maatregelen
- Als het opstarten van opleidings- en trainingsactiviteiten pas na de zomer kan plaatsvinden dan gaat het vakmanschap achteruit. Met als potentieel gevolg dat er (bijna) ongevallen kunnen optreden. Om de reguliere hulpverleningsdiensten ook in de toekomst operationeel te houden is werving en opleiden van nieuw personeel noodzakelijk. Deze werkzaamheden zullen in Q4 van 2020 in ieder geval opgestart moeten worden om in de nabije toekomst (Q1 2021 e.v.) geen operationele uitdagingen te krijgen.

## 5.1 Relatie met andere Factoren

FACTOR	Ontwikkeling met positief effect	Ontwikkeling met negatieve effect
1. Virus		Een tweede besmettingsgolf leidt tot mogelijke schaarste in personeel
2. Zorg		Schaarse toegang tot gezondheidszorg
3. Vitale infrastructuur		Schaarste creëert opportuniteitsstructuur voor georganiseerde criminaliteit
6. Burgerschap	Toename sociale cohesie	<p>Toename sociale spanningen en angst</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Openbare orde</li> <li>• Huiselijk geweld</li> </ul> <p>Afname nalevingsbereidheid</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Openbare orde</li> </ul> <p>“Als de handhaving niet proportioneel is, kan verlies aan draagvlak ontstaan.”</p> <p>Polarisatie, stigmatisering en radicalisering:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Openbare orde</li> <li>• Activisme en terrorisme</li> </ul>
7. Economie	Economisch herstel, afname schaarste, armoede en werkloosheid	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Hevige economische crisis met toename armoede en werkloosheid</li> <li>• Concurrentievervalsing, illegale arbeid</li> <li>• Schaarste</li> </ul>
8. Destabilisering (niet) statelijke factoren		<p>Ondermijnende invloed van statelijke factoren op maatschappelijke stabiliteit</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Desinformatie (fake nieuws)</li> <li>- Cyberaanvallen</li> </ul> <p>Groeperingen keren zich tegen de maatregelen en leveren een extra belasting op voor de hulpdiensten.</p>
10. Meteo, evenementen, incidenten		<ul style="list-style-type: none"> <li>• De zomer is in aantocht ('straatweer')</li> <li>• Droogte en/of harde wind verhoogt de kans op natuurbranden en de belasting op de brandweer</li> </ul>

## 5.2 Richting gewenste toestand

### **Openbare orde**

Afnemend aantal incidenten.

### **Geweldsincidenten**

Stabiel of afnemende omvang en ernst geweldsincidenten

### **Criminaliteit en ondermijning**

Inzicht in aard en omvang nieuwe verschijningsvormen (georganiseerde) criminaliteit.

Stabiele of stabiliserende aard en omvang

### **Activisme en terrorisme**

Afname of stabilisatie activistisch en extremistisch sentiment

## 5.3 Richting ongewenste toestand

### **Algemeen**

uit de brand, in de brand, van wanhopige ondernemers/burgers

Loyaliteit personeel maatschappelijk verzet, ongemak bij handhavers

In publieke ruimte spanning tussen de 'nalevers' en de 'onachtzamen'.

Continuïteit hulpdiensten en crisisbeheersing.

Imploderen kwaliteit door afschaling en gebrek aan oefening/opleiding op langere termijn

### **Openbare Orde CoroPol (2020)**

- Toename jeugd- en andere overlast
- Toename spanningen tussen jongeren en opsporingsambtenaren bij handhaving met toenemende kans op escalaties
- Toename spanningen tussen burgers in relatie tot coronamaatregelen

**Geweldsincidenten**

Toenemende omvang en ernst geweldsincidenten.

**Criminaliteit en ondermijning**

CoroPol (2020)

- Toename georganiseerde criminaliteit als oplossing voor financiële problemen
- Ontstaan van nieuwe vormen van georganiseerde criminaliteit
- Toename van de eerder genoemde vormen van criminaliteit.
- Toename van vluchtelingenstromen.

**Activisme en terrorisme**

Toename activistisch en extremistisch sentiment en (Toename) terroristische incidenten

**5.4 Aanbevelingen voor het te volgen beleid****Algemeen**

Aan de voorkant goede gesprek met burgers, en faciliteer en ondersteun zelfregulering

**Openbare orde**

- Hanteer een strategie voor toezicht en handhaving
- Heb specifiek aandacht voor toezicht en handhaving bij jongeren
- Ga verveling onder jongeren tegen
- Heb specifiek aandacht voor toezicht en handhaving in relatie tot ramadan

**Geweldsincidenten**

- Ontwikkel een aanpak voor huiselijk geweld

**Criminaliteit en ondermijning**

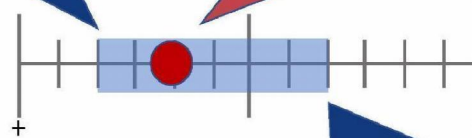
- Heb oog voor kwetsbare gezinnen, jongeren en ondernemers
- Stuur de persoonsgerichte aanpak bij
- Besteed aandacht aan de ontwikkeling van georganiseerde criminaliteit

## 6. Burgerschap

- Indien het virus en de verspreiding daarvan blijft afnemen en de maatregelen versoepelen ontstaat er meer perspectief in de samenleving;
- Burgers krijgen meer ruimte voor sociale contacten, ontspanning, sport en zorg;
- Ook leden van de kwetsbare groepen zullen daardoor iets meer vrijheid en ademruimte krijgen, voor hen blijft de situatie echter precair;
- Er zullen nog maatregelen van kracht blijven, inwoners geven aan bepaalde maatregelen lang te kunnen volhouden (bron: RIVM);
- De in Corona tijd ontwikkelde burgerinitiatieven vinden een vaste plek in de nieuwe maatschappij, dit leidt tot meer hulpbereidheid en cohesie;
- Steun voor mensen die in het nauw zijn gekomen
- Wegvallen van reistijd door thuiswerken geeft meer vrije tijd (SCP), bedrijven weten dit nog beter te borgen, door versoepeling is het wel mogelijk collega's van tijd tot tijd weer te treffen.

- 40 procent inwoners ervaart meer stress door Corona, 60 procent van hen heeft last van angstklachten en depressieve gevoelens) (Trimbos);
- Aantal mensen wat zelf maatregelen neemt (86%>80%) en de bestaande maatregelen naleeft (93%>87%) neemt langzaam af, maar is nog steeds hoog (RIVM);
- De huidige maatregelen worden versoepeld, dit geeft veel groepen meer perspectief. Kwetsbare groepen ervaren dit niet voldoende, dit leidt tot isolatie, eenzaamheid en mogelijk meer sociale uitsluiting en/of polarisatie;
- Thuiswerken geeft voordelen (geen reistijd, meer autonomie), maar ook stress voor vervaging werk-privé. Er is behoefte aan een betere balans tussen thuiswerken en zo nu en dan treffen van collega's.
- GGZ-patiënten, mantelzorgers en ouderen in verpleeghuizen hebben het zwaar, vooral als de maatregelen aanhouden (SCP);
- Veel mensen zijn bereid elkaar te helpen (zie Twitter, burgerinitiatieven, verdubbeling R2H netwerk Rode Kruis). Veel burgerinitiatieven voor sociale en economische steun.

- Hoge mate van vrijwillige naleving van maatregelen om verspreiding virus tegen te gaan;
- Kwetsbare groepen zijn ondanks de maatregelen integraal onderdeel van de maatschappij;
- De lasten van de crisis worden gezamenlijk gedragen, er is begrip voor situatie van meer / minder getroffen;
- Hoge mate van gemeenschapszin (cohesie), veel burgerinitiatieven om elkaar te helpen.



- Nauwelijks tot geen vrijwillige naleving van maatregelen om verspreiding virus tegen te gaan;
- Kwetsbare groepen in de samenleving zijn volledig gemarginaliseerd en staan aan de kant door (on)vrijwillige thuisisolatie;
- Polarisation tussen veel groepen in de samenleving (kwetsbaar vs niet-kwetsbaar, immuun vs niet-immuun, vaste dienst vs ZZP, etc.);
- Zeer beperkte gemeenschapszin (cohesie), ieder voor zich, zeer weinig burgerinitiatieven

- Het naleven van de (blijvende) maatregelen wordt lastiger, mensen vinden het steeds moeilijker zich aan de maatregelen te houden (RIVM);
- De economische klap wordt meer duidelijk, dit kan leiden tot meer polarisatie in de samenleving (mensen met financiële zekerheid vs mensen met financiële onzekerheid);
- De psychische schade in de maatschappij neemt toe indien de maatregelen opnieuw aangescherpt moeten worden (GGZ-patiënten hun behandelaar niet of langer niet kunnen zien, ouderen in isolatie moeten, verpleeghuizen niet geopend kunnen worden voor bezoek of weer moeten sluiten);
- Cohesie wordt mogelijk minder door het langdurig ontbreken van sport, verenigingen en geloofsgemeenschappen;
- Meer stress, depressie en burn-out door langdurig thuiswerken, uitgestelde zorg, verstoring sociale contacten

### 6.1 Relatie met andere Factoren

FACTOR	Ontwikkeling met positief effect	Ontwikkeling met negatieve effect
1. Virus	Vaccin	2 <sup>e</sup> of 3 <sup>e</sup> golf houdt rücksichtslos huis
2. Zorg	Afname werkdruk en blijk van toegevoegde waarde psychosociale hulp	Overbelasting leidt tot schade aan reguliere zorg in 1 <sup>e</sup> en 2 <sup>e</sup> lijn
3. Vitale infrastructuur	Minder belasting wegen en OV, tijdwinst	Omvallen cash cows in handel
4. Continuïteit van bestuur	Eerlijke, transparante democratische besluitvorming	Wegvallen van steunregelingen. Vertrouwen in bestuur kwijt
5. Openbare orde & Veiligheid	Mensen blijven elkaar aanspreken en verdraagzaam gedogen	Verslonzing en eigenrichting
6. Burgerschap	Waardering uit de gemeenschap voor eigen inzet	Terugtrekken
7. Economie	Innovaties	Paniek
8. Destabilisering (niet) statelijke factoren	Grensoverschrijdende steun	Europa wordt betwijfeld
9. Communicatie & Media	Offline communicatie wordt als nieuwe winst beschouwd	Onbetaalbaarheid
10. Meteo, evenementen, incidenten	Nationale manieren van rouw en nieuwe evenementen als 'ventieltjes' voor ongemak	Geen momenten voor 'ventileren'

### 6.2 Richting gewenste toestand

Zichtbaarheid van urgentie. Zichtbaarheid van rendementen. Persoonlijke relevantie en nabijheid bij verstoring van de autonomie.

### 6.3 Richting ongewenste toestand

### 6.4 Aanbevelingen voor het te volgen beleid

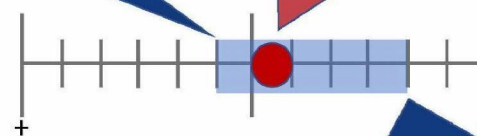
Forse inzet op decentrale steun bij vinden van nieuwe collectiviteit. Mitigeren van psychosociale impact en publieke perceptie voorbereiden op tweede golf?

## 7. Economie

Voorafgaande aan de pandemie was er een lichte economische groei van 1,2% verwacht. Economische groei wordt nu uitgesloten. De economische krimp uit Q1 zet hoogstwaarschijnlijk door in Q2/3 als gevolg van een dodelijke cocktail van gedaald consumenten en ondernemersvertrouwen, bestedingen en verstoring van de supply chain en afzetmarkten. Mocht gedurende 2020 de maatregelen nationaal en internationaal worden versoepeld dan blijft het onzeker hoe snel deze factoren zich herstellen. Ook de positievere scenario's van het CPB (-1,2%) en ECB lijken niet meer realistisch. Een economische krimp vergelijkbaar met 2009 (3,7%) lijkt een redelijk positief scenario. Een inhaalslag van de bestedingen en een verplaatsingseffect (bijv. naar online) kan bijdrage aan een beperking van de economische impact.

De Nederlandse economie is in het eerste kwartaal met 1,7% gekrompen, de verwachting is dat deze krimp in het tweede kwartaal versneld (CBS). Ondanks veel creatief ondernemerschap en massale verschuiving naar online zijn de consumentenbesteding gedaald met circa 13%. Gedurende feestweekenden, zoals Pasen, is dit zelfs 22%. Consumentenbestedingen lopen in de hardst geraakte sectoren terug met 90+% (ABNAMRO). Effect op sectoren is divers waardoor ook regionaal de impact kan verschillen. De sectoren die direct hard zijn geraakt zijn: Horeca, Recreatie, Retail, Handel, Toerisme, Cultuur, Transport (zie oa. ECB). De schade in veel van deze sectoren is al geleden (een inhaalslag is niet of maar deels mogelijk) (ABNAMRO). Inmiddels hebben 110.000 werkgevers een NOW-regeling aangevraagd (UWV). NOW, TOZO en andere regelingen helpen, maar zijn niet voldoende om toename in armoede te verhinderen (SCP). Zelfstandige en jongeren zijn de eerste kwetsbare groep die direct hard worden geraakt. Voorheen welvarende zelfstandige worden qua welvaart direct hard geraakt. 50% van de zelfstandige geeft aan geen financiële buffer te hebben. 64% van de zelfstandige met een financiële buffer geeft aan dat deze niet langer dan 3 maanden zonder inkomsten dekt (FNV). Van verstoring van vitale processen en infrastructuur is geen sprake, wel zijn er zorgen over de olie-sector.

- Bestaanszekerheid van werknemers
- Lichte economische groei
- Geen faillissementen
- Bedrijfscontinuïteit
- Innovaties in bedrijfsleven die besmettingskans verlagen
- Laag risico beroepen en bedrijven door laten werken
- Vertrouwen tussen bedrijven



- Instabiliteit financieel systeem
- Economische krimp (8%+)
- Massale werkloosheid (9%+)
- Massale faillissementen
- Verstoring van supply chain
- Ontstaan zwarte economie
- Spanning tussen sectoren en bestuur (wie mag wel/niet open)
- Financiële onzekerheid werknemers

Er is een aanzienlijke economische recessie op komst met een krimp tussen de 5 en 7,7% BBP (CPB). Ter vergelijking, de economische krimp in 2009 was 3,7% (CBS). De Europese economie kan tevens tussen de 5 en 10% krimpen (CPB, ECB), en in schatting van de Rabobank zelfs tot 16% in het geval van een langdurige lockdown. De werkloosheid in Nederland loopt in de prognoses op van 3,2% tot tussen de 5% en 9% (CPB). Geraadpleegde bronnen voorzien echter alleen in de allerzwartste scenario's problemen in de stabiliteit van het internationale financieel systeem. Ook lokaal zullen de economische effecten zichtbaar zijn. Bijvoorbeeld door faillissementen in middenstand, horeca, cultuursector en sportwereld. Ook lokale overheden krijgen te maken met de financiële gevolgen van de pandemie, enkele voorbeelden: Hogere uitgaven (bijstand, borgstelling, garanties, extra inzet VR, BOA), lagere inkomsten (exploitaties, heffingen, leges, verhuur), afname vermogen (waardeverminderingen, optreden risico).

## 7.1 Relatie met andere Factoren

FACTOR	Ontwikkeling met positief effect	Ontwikkeling met negatieve effect
1. Virus	Kennis en middelen die meer contact (bedrijvigheid mogelijk maken) en onzekerheid over toekomstige maatregelen verlagen: Vaccin, medicijn, effectieve contact tracing, inzicht in super-spreaders, beter begrip van micro-verspreiding, betere/snellere tests, zicht op asymptomatisch zieken.	Grote tegenvallers bij vaccin ontwikkeling, effectiviteit maatregelen en contact tracing zullen vertrouwen en perspectief doen afnemen. Tegenvallende immuniteit, virusmutaties die medische oplossing lastiger maken.
2. Zorg	Capaciteit blijft toereikend, overige zorg blijft toegankelijk. Oplossingen om kwetsbare mensen beter te beschermen tegen eventuele escalatie.	Ontoereikende capaciteit met als gevolg meer contact reducerende maatregelen.
3. Vitale infrastructuur	Zekerheid dat vitale infra in deze crisis nooit in gevaar hoeft te zijn.	Als vitale infra ook tegen problemen aan gaat lopen door bijvoorbeeld schaarste in grondstoffen of specifieke materialen, reservedelen, personeel of kennis.
4. Continuïteit van bestuur	Vertrouwen in en draagvlak voor maatregelen	Wanneer het idee ontstaat dat men alleen met eigen (politieke) belangen bezig is. Wanneer bestuurlijke processen veel vertragen die randvoorwaardelijk zijn voor toekomstige economische activiteiten
5. Openbare orde & Veiligheid	Indien subjectieve veiligheid gelijk blijft	Oplopende problemen in groepen van de maatschappij
6. Burgerschap	Voorbeeldige opvolging van maatregelen, resilience, hulp aan elkaar, efficiënt gebruik maken van schaarse ruimte	Slechte naleving. Overtreden protocollen waardoor bedrijf/sector wordt bestraft of geconfronteerd met additionele maatregelen.
7. Economie	EU, financiële markten, buitenland ontwikkelen zich gunstige	Schokken in het buitenland. Additionele maatregelen bij handelspartners (bijv. sluiten grenzen). Verbod/beperking toerisme.
8. Destabilisering (niet) statelijke factoren	Internationale samenwerking en saamenhorigheid.	Externe ondermijning met allerlei middelen van macht, terroristische aanslagen met Corona als middel
9. Communicatie & Media	Effectieve communicatie, benutting intelligentie van burger zodat die zelf eigen gedrag juist kan sturen	
10. Meteo, evenementen, incidenten	Optimale benutting van eventuele extra 'ruimte' in de warmere zomermaanden, zonder dat dit in herfst onverwacht tot problemen leidt.	Herfstescalatie, indien het zomerweer mitigerend werkte. Coïncidenties met bijvoorbeeld ernstige griep, of andere rampen.

## 7.2 Richting gewenste toestand

Versoepelende maatregelen zijn realistisch zonder dat de verspreiding van het virus opnieuw escaleert. De 1,5 meter economie/maatschappij is in principe voldoende productief, bijv. doordat lagere bezettingen worden gecompenseerd op traditioneel minder drukke momenten. Zeer belangrijk hierbij is gedrag van burgers, die een 1,5 meter maatschappij met voorbeeldig gedrag mogelijk moeten maken, en de creativiteit van ondernemers, bedrijven en sectoren, die slimme, werkbare oplossingen verzinnen om de 1,5m economie gestalte te geven. Daarbij staat het openbaar bestuur aan de lat om bedrijven, ondernemers en burgers zo goed mogelijk te ondersteunen (maatwerk in beleid, vergunningen, toezicht en handhaving, binnen de algemeen opgelegde regels). Zodat onnodige, en economisch 'onproductieve' risico's niet tot virusescalatie leiden. Alles wat de problematiek van het virus reduceert (vaccins, verbeterde testen, medicijn, etc.) kan ook bijdragen aan verbetering. Belangrijke tekenen zijn een snel terugkerend vertrouwen van consumenten en ondernemers in Q3 en opgelopen bestedingen en investeringen.

## 7.3 Richting ongewenste toestand

Indien versoepelende maatregelen (roadmap) niet realistisch blijken te zijn en de economie grote beperkingen blijft ondervinden die niet elders door verschuivingen gecompenseerd kunnen worden. Mensen volgens regels steeds minder goed op, waardoor het virus zich te veel verspreid zonder dat dit een bijdrage levert aan economisch productieve sectoren. Uitzichtloosheid op een duurzame oplossing (middels vaccin of alternatief). Als het buitenland het nog zwaarder heeft dan Nederland en dit de internationale handel en import/export blijft schaden. Tekenen zijn een verdere daling van vertrouwen, uitgaven en investeringen. En problemen in additionele sectoren, zoals bijvoorbeeld de bouw.

## 7.4 Aanbevelingen voor het te volgen beleid

De reproductiefactor moet controleerbaar blijven terwijl bedrijvigheid en consumptie kan herstellen. Economische en maatschappelijke processen moeten zodanig worden ingericht dat verspreidingskans beperkt is (protocollen). De protocollen moeten niet strenger zijn dan noodzakelijk om economische neveneffecten te beperken.

Mensen moeten geen onnodige risico's nemen die tot verspreiding kunnen leiden. Mensen moeten niet onnodig gebruik maken van drukke schaarse ruimte. Die schaarse ruimte is nodig voor processen/verplaatsingen die geen alternatief hebben. Concreet betekent dit bijv., doe een biertje met vrienden in je wijk i.p.v. in het centrum; werk indien mogelijk thuis of fiets naar je werk om het OV te ontlasten en zodat het schaarse wegennet gebruikt kan worden door mensen die geen alternatief hebben, etc.

Zeer veel aandacht voor gedragsverandering en opvolging van gedrag. Mensen moeten begrijpen hoe het virus zich verspreidt en hoe ze zelf concreet kunnen bijdragen aan de vermindering hierop. Mensen moeten geen onnodige risico's nemen die tot virusverspreiding kunnen leiden, zeker als de economie hier weinig baat bij heeft en er voor de sociale component alternatieven zijn.

Naarmate er meer processen opengaan, wordt de gedragsopvolging nog belangrijker. Naar verwachting is hier regionaal maatwerk nodig omdat de context van de schaarse lokale ruimte verschilt, omdat de gedragscomponent en cultuur regionaal verschilt en omdat de economische karakteristieken regionaal verschillen.

Daarnaast is van belang dat ondernemers, bedrijven en sectoren werkbare oplossingen verzinnen om de 1,5m economie gestalte te geven en daarbij binnen wat algemeen is toegestaan ondersteund worden door het openbaar bestuur en haar uitvoeringsorganen door maatwerk in beleid, vergunningen, toezicht en handhaving



## 8. Destabilisering (niet) statelijke actoren

Er zijn geen ernstige incidenten of acute dreigingen. Pogingen tot ondermijnende activiteiten worden voegtijdig herkend en bestreden.

Samenwerking binnen bijvoorbeeld EU en WHO kan nog verbeteren.

Integriteit van nationale belangen gewaarborgd

Sterke samenwerking binnen EU, NATO, WHO en met handelspartners

Naar aanleiding van de coronacrisis werd een toename van bekende verschijningsvormen van terroristische incidenten verwacht, maar er is tot op heden geen significante toename. Er is wel sprake van opkomst van de brandstichting van zendmasten door burgergroeperingen. De brandstichters zijn wellicht beïnvloed door desinformatie van statelijke factoren.

Input jaarverslag 2019 van de AIVD die relevant zijn voor de factor van invloed:

1. Politieke spionage vindt plaats met klassieke en digitale middelen.
2. Buitenlandse investeringen en overnames in Nederland leiden tot verlies van (gedeeltelijke) zeggenschap over vitale infrastructures. Elektriciteit, toegang tot internet, drinkwater en betalingsverkeer zijn voorbeelden van vitale infrastructuur.
3. Vooral Rusland doet aan heimelijke politieke beïnvloeding. De AIVD heeft in Nederland pogingen gezien van Russische inmenging. Zo is er sprake van voortdurende (online) beïnvloedingsactiviteiten op sociale media vanuit Rusland, waarbij de beïnvloeding van de beeldvorming ten aanzien van de toedracht van de ramp met vlucht MH17 een grote rol speelt.

Grootmacht buit crisis uit door bijvoorbeeld:

- Controle over vaccin
- Opkopen noodlijdende (vitale) bedrijven, dominantie over technologische standaarden.
- Buitenlandse inmenging
- Versterking van binnenlandse protestbewegingen

1. Verstoring van kritieke systemen voor deze crisis. Bijvoorbeeld: ICT ondersteuning in de zorg (patiëntendossiers en programmering hoogwaardige medische apparatuur) verstoord wordt zodat patiënten niet de zorg kunnen krijgen die nodig is.
2. NUTS voorzieningen die gebruikt worden voor zorgprocessen verstoord worden en dat de productie van bijvoorbeeld PBM's en medicijnen afhankelijk is van de bereidwilligheid van een ander land. Met andere motieven of oogmerk dan de onze.
3. Verkeerd duiden van overheidsmaatregelen in de bestrijding van het virus, of het bewust tegen elkaar opzetten van bevolkingsgroepen. Een bevolkingsgroep/ ethische groep krijgt bijvoorbeeld de schuld van een (her-)uitbraak van het virus. Dit creëert onrust in de maatschappij en ondermijnt het gezag en betrouwbaarheid van de overheid

## 8.1 Relatie met andere Factoren

FACTOR	Ontwikkeling met positief effect	Ontwikkeling met negatieve effect
1. Virus	--	De ontwikkeling van vaccin in NL wordt ondermijnd door negatieve en foutieve berichtgeving (bijvoorbeeld zeer schadelijke neveneffecten van een test medicijn)
2. Zorg	De zorg krijgt de juiste (media) aandacht om het belang van de maatregelen in de juiste context te plaatsen. Zodoende houden mensen zich (beter) aan de maatregelen en blijft de druk op de zorg laag. Ook de levering van PBM vanuit het buitenland is geen probleem.	Met name het blokkeren van de invoer van PBM's zorgt voor veel onrust in de zorg en VVT's. Leverende landen geven in eerste instantie aan dat er geleverd gaat worden, maar trekken die toezegging later weer in. De NL productie kan niet voldoen aan de vraag. Er wordt gesproken via de (social)media over een verwachte tweede golf besmettingen. Dit blijkt een kwaadwillend initiatief te zijn uit het buitenland met als doel het zaaien van verwarring onder de burgers en vergroten van de druk op zorginstellingen.
3. Vitale infrastructuur	Partijen (publiek-privaat) zijn continue in contact	Publieke en private partijen weten elkaar niet snel te vinden. En missen zo afstemming in zaken die beiden raken.
4. Continuïteit van bestuur	Bestuurders zijn alert op de wijze waarop er door externe factoren invloed wordt uitgeoefend op de regionale en landelijke besluitvorming omtrent COVID-19 maatregelen. Bestuurders zorgen ervoor dat ze nauw contact hebben en houden met bestuurders van (regionale) vitale infra.	Bestuurders zijn niet alert op beïnvloeding van buiten af. De landelijke en regionale besluitvorming omtrent COVID-19 maatregelen zijn daardoor minder effectief of zelfs contraproductief.
5. Openbare orde & Veiligheid	OOV partijen zitten goed in de 'informatie-loop' en kunnen proactief fake-news pareren. Dit zorgt ervoor dat het vertrouwen in de overheid hoog is.	OOV partijen laten zich verrassen door allerlei berichten die nagenoeg tegendraads zijn t.o.v. de berichtgeving die uit de overheid komt. Men zit met de handen in het haar hoe dit op te lossen. Het vertrouwen in de overheid loopt op deze wijze schade op.
6. Burgerschap	Burgers laten zich de kop niet gek maken en kunnen in een vroeg stadium <i>fake-news</i> goed scheiden van valide informatie. Het zorgt er zelfs voor dat men beter op elkaar let en voor elkaar zorgt.	Er ontstaat een tweedeling in de gemeenschap: er zijn de burgers die de COVID-19 maatregelen op de letter willen naleven en aan de andere kant staat een groep burgers die het allemaal wel best vinden. Zij trekken zich niets aan van de verordeningen en respecteren de mensen die het wel willen naleven niet. Dit veroorzaakt spanningen in wijken en steden.
7. Economie	Essentiële PBM's waar voorheen een tekort aan was, worden nu grootschalig in eigen land geproduceerd. Daar waar voorheen een tekort was is nu een overvloed. Er is zelfs ruimte om een deel te exporteren. De Hollandse producten zijn goed aangeschreven en komen glasrijk door alle kwaliteitscontroles heen.	Essentiële PBM's zijn nog steeds niet voldoende aanwezig in de ziekenhuizen en VVT's. Ook een baanbrekend vaccin wordt door <...> vastgehouden. Dit land wil eerst zorgen dat de eigen landgenoten voldoende gevaccineerd worden en stelt condities aan leveringen. Wij en andere westerse landen sluiten achter in rij aan. Zodoende blijven bedrijven langer dan voorzien dicht, gaan meer bedrijven failliet en komen meer mensen op straat te staan.
9. Communicatie & Media	Social media wordt grondig in de gaten gehouden en pogingen van desinformatie worden snel onderkend en geneutraliseerd	Er is geen (extra) alertheid op <i>fake-news</i> en het internet wordt overspoeld met nep sites en nep berichtgevingen
10. Meteo, evenementen, incidenten	--	--

## 8.2 Richting gewenste toestand

Een situatie waarin de landelijke, regionale en lokale overheden als een geheel acteren. Er wordt actief gemonitord welke landen er COVID-19 gerelateerde activiteiten ontplooiën in Nederland ten bate van hun eigen politieke doelstellingen. De NL overheden communiceren vaak en laagdrempelig en weten op deze wijze veel mensen te bereiken. De boodschap die verspreid wordt is terug te vertalen in praktische *do's & don'ts* die logisch zijn en waarvan de effecten snel zichtbaar zijn. Om niet afhankelijk te zijn van andere landen (PBM's en vaccin) zijn de NL industrie en kennisinstituten bezig om aan de NL vraag te voldoen. Bedrijven die geen afzetmarkt hebben voor producten vanwege de crisis, bouwen hun productieproces om en zorgen dat ze een aandeel hebben in de productie van essentiële medische benodigdheden. Ook wordt er een start gemaakt met regionale depots die medische apparatuur en PBM's opslaan. Deze dienen ervoor om in de acute fase regio's te voorzien van essentiële medische benodigdheden. De industrie heeft vervolgens tijd gewonnen om de productie ervan weer op te starten.

## 8.3 Richting ongewenste toestand

Buitenlandse mogendheden hebben zwakke plekken gevonden die worden gebruikt om opruiende en foutieve berichtgevingen te verspreiden. Dit doen ze om onrust te veroorzaken en daarmee de aandacht af te leiden en zijn ze in staat om hun eigen invloed op de NL politiek en economie te vergroten. Er is buitenlandse activiteit richting overname van de NL industrie.

## 8.4 Aanbevelingen voor het te volgen beleid

Forse inzet op de informatiepositie van landelijke, regionale en lokale overheden, waarbij deze gebruik kunnen maken van goede sensoren om de sentimenten in de maatschappij te kunnen monitoren. Dit met inachtneming van de geldende wet- en regelgeving. Ook dient de veerkracht van de NL bevolking versterkt te worden. Waar zijn burgers goed in en kan dus versterkt worden? Denk aan het snel ombuigen van bedrijfsprocessen om minder afhankelijk te zijn van externe toeleveranciers van essentiële medische benodigdheden. De bedrijfscontinuïteit voor de vitale infrastructuur zodanig inrichten dat we zo min mogelijk afhankelijk zijn van andere landen. En daarmee dus in staat zijn zelfstandig dreigingen of problemen het hoofd te bieden.

BIJLAGE II – Stappenplan Regionaal/lokaal scenario

# Stappenplan regionaal / lokaal scenario:



## Lees

Het scenario rapport



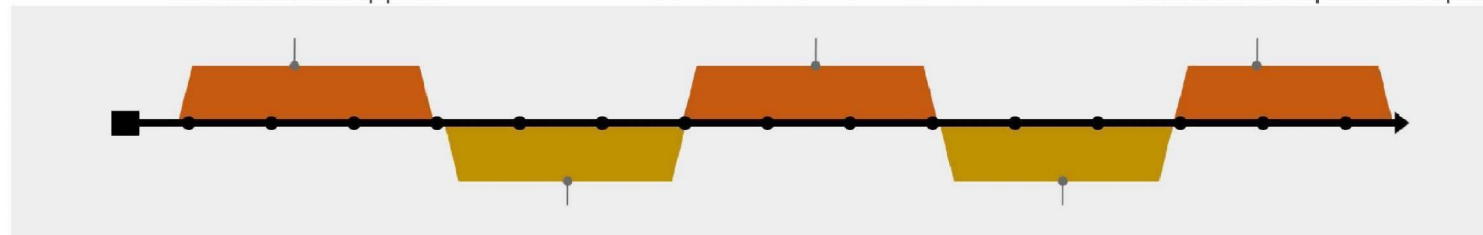
## Vul

Het werkblad met indicatoren



## Plaats

De factoren op het kompas



De indeling van het maatschappelijk kompas

## Snap

Voeg de indicatoren samen tot een gewogen factor

## Weeg



Het maatschappelijk kompas bestaat uit twee assen: de impact op de zorg en de sociaal-economische impact. Samen creëert dit 4 mogelijke 'scenario's. Dit kompas kan gebruikt worden om indicatoren en factoren inzichtelijk te maken en beweging over tijd te plotten. Voor een nadere uitleg van het kompas zie de presentatie in bijlage A bij dit stappenplan.



Elk van de factoren is opgebouwd uit een aantal onderliggende indicatoren. Deze zijn weergegeven in bijlage B bij dit stappenplan. Per indicator definieer je de totale as, wat is heel goed en wat is zeer slecht en wat is het midden. Je definieert de effecten die je wilt bereiken en voorkomen. Geef aan waar je nu zit en waar je de komende zes maanden zou kunnen komen



Op basis van de indicatoren kun je nu de factor definiëren. Bepaal zelf hoe je de indicatoren tov elkaar laat wegen om tot een totaal van de factor te komen. Plaats de slider van de factor op het werkblad (bijlage C) op de juiste positie, bepaal voor de gehele factor opnieuw de bandbreedte voor de komende zes maanden. Geef in de tekstvakken een beschrijving van de totale as, de 6 mnd. bandbreedte en de "nu"



Je kunt nu alle factoren plotten in het assenkruis. Het helpt om niet alleen een punt te plaatsen voor de "nu", maar ook de bandbreedte in te tekenen. Door de vier uitersten met elkaar te verbinden ontstaat er een vierkant. Dit kun je nog inperken door met schuine lijnen te werken (de max zal waarschijnlijk niet op beide assen tegelijk voorkomen). Je hebt nu het "speelveld" voor de komende zes maanden bepaald.